

УДК 027.021:025.5:004(477)

Тетяна Добко,

заввідділу НБУВ, старш. наук. співроб.,
канд. іст. наук

ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто довідково-бібліографічну діяльність як пріоритетний напрям розвитку наукових бібліотек інформаційного суспільства, наголошено на необхідності розвитку співпраці головних наукових бібліотек країни у створенні корпоративних довідково-бібліографічних ресурсів, знанневих бібліотечно-інформаційних систем.

Ключові слова: наукові бібліотеки, довідково-бібліографічна діяльність, довідково-бібліографічне обслуговування, довідково-пошуковий апарат.

У суспільстві високих інформаційних технологій, продуктів і послуг економіка базується на знаннях, а інформація стає найважливішим стратегічним чинником розвитку науки та виробництва. Сучасна соціогуманітарна, соціально-комунікативна ситуація, розвиток інформаційного суспільства по-новому визначають пріоритети у діяльності бібліотек.

22 червня 2000 р. лідерами «великої вісімки» на Окінаві була прийнята Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, основні положення якої безпосередньо стосуються нових перспектив і напрямів розвитку України. Усесвітній саміт по інформаційному суспільству, що проходив у два етапи (Женева, 2003 – Туніс, 2005), відобразив прагнення багатьох країн світу побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх інформаційне суспільство. Ухвалена на саміті Женевська декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» містить зобов'язання перетворити розрив у цифрових технологіях на цифрові можливості для всіх і забезпечити універсальний, всюдисущий, справедливий і прийнятний у ціновому відношенні доступ до інфраструктури та послуг інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Документи, прийняті на другому етапі саміту в Тунісі 16–18 листопада 2005 р. («Туніська програма для інформаційного суспільства» і «Туніське зобов'язання»), підтвердили прагнення

та рішучість побудувати інформаційне суспільство, спрямоване на те, аби люди в усьому світі могли створювати інформацію та знання, мати до них доступ, використовувати та обмінюватися ними, повною мірою розкрити свій творчий потенціал. Було визнано, що доступ до інформації, а також спільне використання і формування знань істотно сприяє економічному, соціальному та культурному розвитку країн світу [8, с. 45].

Відомо, що рівень розвитку інформаційного суспільства залежить передусім від пріоритетності розвитку ІКТ в економічній політиці тієї чи іншої країни. Країни, які прийняли зазначені документи (у т. ч. Україна), повинні були внести корективи в національні системи моніторингу та оцінки сектору ІКТ і враховувати нові тенденції в розвитку інформаційного суспільства. Від того, наскільки Україна зможе інтегруватися у світовий інформаційний простір, чи збереже наукові кадри та розвине науку, залежить її технологічний рівень, соціально-економічний розвиток.

Нині неможливо обійтися без глибоких фундаментальних розробок у галузі інформаційного обміну між різними фахівцями – фізиками, хіміками, генетиками, психологами, економістами тощо. На думку О. Євтуха, зростання ролі інформації у суспільному розвитку зумовлено тим, що «людство на певному етапі свого розвитку зіткнулося з глобальними проблемами, розв'язання яких потребує спеціальних знань, а останні ґрунтуються на теорії інформації» [11, с. 8]. Вирішення глобальних проблем потребує міжнародної взаємодії, оперативного рівноправного інформаційного обміну, що вимагає оперування колосальними інформаційними масивами наукових знань, які забезпечують ефективну роботу з цими масивами. Знання про наукову інформацію, закони її обігу, принципи та методи використання мають базуватися на інтегрованих інформаційних ресурсах та інформаційно-аналітичних продуктах різних наукових досліджень і визначати конкретні шляхи, принципи та методи вирішення сучасних проблем [11, с. 11].

Завдяки досягненням у сфері інформаційно-комунікаційних технологій генерування, поширення і використання знань також стало глобальним явищем. Тому бібліотеки повинні використати всі можливості інформаційного суспільства, аби стати головними рушійними силами в цій сфері як на національному, так і на міжнародному рівнях. Діяльність наукових бібліотек має бути спрямована на сприяння створенню конкурентоспроможної української науки на основі економіки знань.

Інновації охоплюють усі сфери сучасного життя, у тому числі й бібліотечно-інформаційну діяльність і, насамперед, довідково-

бібліографічну. Завданням академічної науки є всебічне та своєчасне виявлення основних явищ і тенденцій у економічній, політичній та гуманітарній сферах, забезпечення державних органів розробками концептуального і прогностичного спрямування, перш за все інноваційного потенціалу нашого суспільства. Як слушно вважає академік НАН України О. Онищенко, перехід до інтенсивного, випереджувального розвитку гуманітарної сфери – освіти, науки, культури, вітчизняних інформаційних ресурсів і масових комунікацій – має стати першорядною інновацією, і необхідно освоїти науку ефективного використання інноваційного наукового, технологічного, соціокультурного, людського потенціалу, яким багата Україна [9].

Обов'язковою передумовою інноваційної діяльності є розвиток науки, наукових досліджень, що, у свою чергу, потребує їх відповідного інформаційного забезпечення.

Ефективна довідково-бібліографічна діяльність є чинником зміцнення науково-інформаційної бази інноваційної діяльності, підвищення обертаності бібліотечних та архівних інформаційних ресурсів як складника національного культурного надбання. Сучасна бібліотека інтегрує рукописні, друковані та електронні ресурси, організовує роботу з документами на будь-якому носії інформації, здійснює еволюцію довідково-пошукового апарату, переходячи від традиційних каталогів і картотек до електронних ресурсів, баз даних (БД) і баз знань, упроваджує нові інформаційні технології, автоматизовані форми інформаційного забезпечення користувачів. В інформаційну добу національні бібліотеки зорієнтувались й усвідомили можливості, які надають ІКТ. Переглянувши свої завдання та функції, вони заявили про себе як про головного постачальника інформації на ринку знань, який постійно зростає.

Наукова бібліотека поряд із виконанням традиційних завдань документно-комунікаційного центру забезпечує реалізацію повного технологічного циклу інтелектуальних інформаційних технологій від бібліографування до виділення зі сховищ даних нових знань і надання їх користувачам.

В умовах інформаційного переважання, розширення репертуару ІР, паралельної появи електронних і друкованих видань, з одного боку, і фінансової обмеженості бібліотек – з іншого зростає роль використання вторинного інформаційного ресурсу – різноманітних бібліографічних і реферативних БД, які використовуються для ретроспективного пошуку та поточного інформування, визначення наявності документа у фондах конкретної установи, пошуку фактографічної чи тематичної інформації,

є засобом доступу до первинних документів. Передаючи зміст первинних джерел у згорнутому вигляді, вторинні документи тим самим полегшують інформаційний пошук у масиві рукописних, опублікованих та електронних документів.

Розширення обсягу IP, широке застосування різноманітних засобів для їх збереження та передавання посилює значення науки їх використання і роль діяльності довідково-бібліографічних служб в інформаційному обслуговуванні. Разом з тим бібліотеки перебувають у складному конкурентному інформаційному середовищі. Нині традиційні інструменти пошуку й довідково-інформаційне обслуговування користувачам у багатьох випадках замінюють пошукові системи (Google, Yandex), відкриті електронні архіви, бібліотеки, репозитарії та колекції. Можна погодитися з данськими вченими, які доводять, що найзначнішими чинниками, які можуть сприяти втіленню різноманітних цифрових бібліотечних сервісів, є ідея та унікальність, знання користувачів і взаємодія з ними; надійність, сучасність і готовність до змін; професіоналізм; кооперація і партнерство; маркетинг і розроблення брендів; бізнес-моделі та національне фінансування [16, с. 44]. Щоб витримати конкуренцію у сфері постачання і доступу до інформації, бібліотечне обслуговування має переважати інші сервіси або ці сервіси мають набути нових функціональних можливостей. Підтримка цифрових послуг на належному рівні вимагає систематичного відслідковування змін у потребах і пріоритетах користувачів, професіоналізму персоналу, функціональності налаштувань і розміщення даних, змістовності ресурсу.

В умовах стрімкого зростання обсягу інформаційних ресурсів у різних формах, широкого застосування різноманітних засобів для їх збереження та передавання, технологічних змін, інформаційного перевантаження загострюється проблема організації ефективного доступу користувачів до інформації та посилюється значення науки їх використання і роль діяльності довідкових служб в інформаційному задоволенні запитів.

За умов незалежності України на новий рівень розвитку вийшла національна бібліографія, яка є атрибутом державності, найважливішим складником інформаційної системи України, зберігачем духовної та інтелектуальної пам'яті українського народу, індикатором його наукового та інтелектуального потенціалу.

В Україні основними центрами наукової інформації, бібліографії, бібліографознавчих, бібліотекознавчих і книгознавчих досліджень є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, Національна

парламентська бібліотека України, Книжкова палата України, наукові спеціалізовані бібліотеки. Науково-методичним центром бібліографічної інформації з педагогіко-психологічних питань є Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського, з медицини – Національна наукова медична бібліотека України, історії та краєзнавства – Національна історична бібліотека України, техніки – Державна науково-технічна бібліотека України, сільського господарства – Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Української академії аграрних наук. Важливу бібліографічну діяльність здійснюють Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького, Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, обласні наукові бібліотеки, бібліотеки ВНЗ, інші установи й організації науково-технічної інформації.

Основною метою діяльності УкрІНТЕІ є створення системи формування національних інформаційних ресурсів із науково-технічної та інноваційної діяльності та засобів доступу до них і побудова системи інформаційно-аналітичного обслуговування користувачів усіх рівнів.

У Європейському співтоваристві інформаційне забезпечення інноваційної діяльності здійснюється Службою інформації з досліджень і розробок Співтовариства (Community Research and Development Information Service, *CORDIS*), яка діє з листопада 1990 р. Для збирання, обробки й поширення інформації, корисної для інноваційної діяльності, у *CORDIS* створено спеціальний портал, де будь-яка зацікавлена особа чи організація може отримати інформацію щодо відповідного інноваційного проекту, яка надходить з усіх доступних джерел (<http://cordis.europa.eu.int/press>).

У квітні 2005 р. була опублікована Сьома рамкова програма інноваційної діяльності ЄС, розрахована на 2007–2013 рр., метою якої є побудова в країнах ЄС найдинамічнішої у світі економіки, основаної на використанні знань. ЄС проголошує саме розвиток інформаційного суспільства як ключовий напрям виходу з фінансової кризи.

В Україні існує законодавча та нормативна база діяльності бібліотек, спрямована на задоволення потреб функціонування галузі. У Законі України «Про інформацію», прийнятому в 1992 р., вказано, що інформаційний суверенітет держави забезпечується виключним правом власності України на інформаційні ресурси (ІР), які формуються за рахунок коштів державного бюджету, створенням національних інформаційних систем, встановленням режиму доступу інших держав до інформаційних ресурсів України [1]. Останнім часом прийнято

ряд законодавчих і нормативних документів з пріоритетів розбудови інформаційного суспільства.

Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» визначає концептуальні положення та обґрунтовані завдання, які стоять перед нашою державою на шляху до інформаційно відкритого суспільства, яке орієнтоване на інтереси людей [3].

У Законі України «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 р. (зі змінами і доповненнями, внесеними законами України від 13 вересня 2001, від 1 червня 2010) вказано, що головною метою програми є створення необхідних умов для забезпечення громадян і суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави. Серед основних завдань Програми – формування системи національних інформаційних ресурсів, створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг [2].

Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (Держінформнауки) розробило та ініціювало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI»». Мета Програми – підвищення ефективності використання, забезпечення доступності документів, які зберігаються у бібліотечних, архівних і музейних фондах, шляхом створення та забезпечення функціонування єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» [5].

Термін виконання Програми – 2011–2015 рр. Для цього створено робочу групу як консультативно-дорадчий орган при Держінформнауки. Основними тематичними напрямками її діяльності є:

- розроблення єдиних стандартів (форматів) обміну бібліографічними даними, їх гармонізація із міжнародними;
- відцифрування, обробка, збереження та організація використання ресурсів України;
- створення єдиного національного депозитарію електронних бібліотечних ресурсів та єдиної точки входу в Інтернет до територіально-розподілених електронних бібліотечних ресурсів.

Виконання Програми дасть змогу підвищити рівень інформаційної культури населення та ввести в науковий обіг унікальні документи,

що становлять історичну та культурну цінність не тільки для України, а й для світової спільноти. У реалізації цих завдань одним із важливих шляхів є проведення моніторингу каталогів бібліотечних ресурсів для визначення тих, що мають загальнодержавне значення; визначення загальних критеріїв відбору документів для переведення їх в електронну форму та створення тематичних каталогів.

Програмою передбачено створення системи корпоративної каталогізації, зокрема розроблення інформаційної моделі системи корпоративної каталогізації видань, які зберігаються в бібліотечних фондах, розроблення інтегрованого довідково-пошукового апарату до відцифрованих фондів, розроблення загальних критеріїв відбору інформаційних ресурсів для переведення їх в електронну форму, проведення моніторингу наявних бібліотечних інформаційних ресурсів, що має забезпечити комфортне використання електронних інформаційних ресурсів сукупного бібліотечно-архівного фонду України [5]. Проте належного фінансування Програми з боку держави не забезпечено.

Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8 вересня 2011 р. визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні [4].

Доводиться визнати, що в Україні розвиваються окремі складники єдиного інформаційного простору, які побудовані на принципах відкритих інформаційних систем (корпоративні проекти органів державного управління, установ науки та освіти).

Розвиток України як сильної держави, сталий економічний розвиток і, врешті-решт, добробут людей неможливий без належних умов інформаційного забезпечення української науки, науково-технічного розвитку, інноваційного поступу, впровадження передових досягнень світової науки у виробництво. Довідково-бібліографічна діяльність, забезпечення науковців світовими IP, безперечно, є соціально значущими бібліотечними послугами, надання яких має забезпечуватися за фінансової підтримки держави. Як справедливо вважає Т. Вилегжаніна, бібліотеки насамперед як некомерційні організації «орієнтовані на соціальні цілі та результати – надання бібліотечних послуг для задоволення і розвитку документно-інформаційних і комунікативних потреб членів суспільства» [7, с. 3].

Довідково-бібліографічна діяльність – найбільш чутлива сфера, що функціонує, використовуючи інформаційні ресурси та технології, спрямовуючи їх на задоволення конкретних і потенційних потреб користувачів у науково-технічній інформації.

Розвиток бібліотек і їх взаємодія з іншими закладами культури, науково-інформаційними установами, а також із системами масових комунікацій може успішно здійснюватися за умови перетворення бібліотек на потужні багатоканальні центри інформації. Довідково-бібліографічні служби мають відігравати ключову роль в інтеграційних процесах задоволення індивідуальних і колективних інформаційних запитів користувачів.

У зв'язку з тим, що бібліотеки наукових установ НАН України покликані забезпечити максимальне та ефективне використання вченими і фахівцями науково-інформаційних ресурсів відповідно до проблем наукових досліджень, що проводяться в країні, на НБУВ було покладено завдання з координування ДБО серед установ НАН України. Нині, з одного боку, у складних економічних умовах обмеженого фінансування, а з іншого – у період бурхливого розвитку інформаційної індустрії, поширення Інтернету, бібліотеки НАН України намагаються самостійніше вирішувати питання як з формування довідково-пошукового апарату (ДПА), так і з використання програмного забезпечення для формування своїх електронних каталогів і баз даних. Однак, на нашу думку, питанням кооперації діяльності з формування ДПА в електронному середовищі приділяється недостатня увага.

На жаль, не надто активно здійснюється співпраця провідних наукових бібліотек України щодо науково-теоретичного розроблення проблем кооперативної каталогізації, Національного формату представлення бібліографічних даних (УКРМАРК), що визначатиме єдині вимоги до структури та змісту даних, слугуватиме забезпеченню обміну бібліографічними даними. Удосконалюється інформаційне забезпечення наукових досліджень на основі розроблення єдиних методологічних і науково-методичних підходів до вирішення комплексу проблем комп'ютерної бібліографії, реферування української наукової літератури та надання доступу до первинних і вторинних джерел інформації. Це зумовлює необхідність визначення оптимальних моделей розподілу робіт між усіма суб'єктами вітчизняної системи документних комунікацій, організації міждержавного обміну бібліографічною інформацією.

Нині бібліотеки формують зведені електронні каталоги книг і періодичних видань, що надходять до фондів бібліотек, поки що на регіональному рівні. Досягли певних успіхів у створенні корпоративних ресурсів Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гмирьова (корпоративний каталог бібліотек міста), Рівненська державна обласна бібліотека (зведений краснавчий каталог), Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека

ім. Д. І. Чижевського (зведений каталог періодики м. Кіровограда) та ін. Позитивним прикладом у цьому плані є створення зведеного каталогу періодичних видань у бібліотеках Харкова спільними зусиллями ХДНБ, Науковим інформаційним центром Асоціації сучасних інформаційно-бібліотечних технологій, за участі бібліотеки Національного університету радіоелектроніки, що є узгодженою бібліографічною діяльністю, спрямованою на задоволення інформаційних потреб населення регіону.

Національною бібліотекою України для дітей створено інноваційні корпоративні проекти: аналітичний розпис статей з періодичних видань «КОРДБА»; «Кращі інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей» [13, с. 3]. Проте цього недостатньо для повного задоволення інформаційних потреб користувачів, забезпечення оперативного пошуку та надання їм вичерпної інформації.

У цьому зв'язку є цікавим досвід організації російського проекту «МАРС» – «Межрегиональная аналитическая роспись статей» – добровільного об'єднання бібліотек з метою створення спільними зусиллями електронної анотованої бібліографічної БД російських журналів. У 2007 р. вже 126 бібліотек різних відомств і регіонів брали участь у проекті, загальними зусиллями розписуючи понад 1000 назв журналів, БД нараховувала понад 500 тис. бібліографічних записів [12]. Нині виконано бібліографічні описи всіх статей з 1800 російських журналів (<http://mars.udsu.ru>). Центр «Лібнет» об'єднав бібліотеки для участі у Зведеному каталозі бібліотек Росії. Продуктом «Лібнет» є Національний авторитетний файл предметних рубрик, за структурою він виконаний у вигляді тезауруса та є доступним бібліотекам-учасникам [15, с. 39].

На початку ХХІ ст. задоволення інформаційних запитів користувачів відбувалося шляхом електронних конференцій, посилення запитів на сервери, які виконують функції інформаційних порталів, впровадження онлайнного довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО).

Аналіз статистичних даних звернень до бібліотечних веб-сайтів говорить про збільшення кількісних показників надання довідково-бібліографічних послуг в електронному середовищі. Це підтверджує думку про стійку привабливість бібліотеки як науково-інформаційної, культурно-просвітницької установи, основного компонента національної інфраструктури знання, а також про інтеграцію традиційних і друкованих джерел інформації, необхідність їх комплексного використання.

Виходячи з досвіду роботи з довідково-інформаційного забезпечення користувачів і вивчивши теоретичні підходи до побудови системи ДБО в електронному середовищі, у своїй діяльності ми вбачаємо доцільним

зосередитись на розвитку когнітивних підходів до побудови знанневих систем, створенні онлайн-ових БД довідкової інформації та забезпеченні навігації по довідково-бібліографічних ресурсах.

Основними видами діяльності у сфері суспільного виробництва стають продукування, збирання, обробка, збереження, передавання і використання інформації. Загальновідомо, що інформаційна безпека країни залежить не лише від створення, збереження, використання та охорони її власної науково-технічної інформації, але й від регулярного надходження наукової інформації, яка створюється в інших країнах. Це особливо стосується придбання, збереження та використання зарубіжної науково-технічної літератури, перш за все наукової періодики, монографій, матеріалів наукових конференцій. Така інформація життєво необхідна країні для подальшого розвитку науки та техніки, які створюють інтелектуальну та технологічну базу інформаційного суспільства.

Від рівня розвитку ДБО залежить ефективне використання інформаційного ресурсу, доступ до знань і, відповідно, вплив на культуру, піднесення інтелектуального та духовного потенціалу українського суспільства.

Майбутнє бібліотек України, розвиток системи ДБО, повнота та якість ІР істотно залежать від ступеня їхньої інтегрованості в структуру міжнародної інформаційної взаємодії. Бібліотека як інформаційний центр буде розвиватися в електронну еру, висунувши на перший план роботу з цифровими масивами конкретної бібліотеки та за її межами. Реалізація цього можлива за відповідного створення національних ІР та організації доступу до інформації провідних світових виробників і кваліфікованого консультування при пошуку інформації у кіберпросторі, тобто при визначенні довідково-бібліографічної діяльності як провідної ланки в системі інформаційного забезпечення користувачів.

Послуги наукових бібліотек у системі електронних комунікацій інформаційного суспільства мають бути не лише затребуваними, але й конкурентоспроможними. Прогрес інформаційних технологій неупинний. У рекомендаціях з реформи бібліотечного законодавства в Центральній Європі (1996) відзначалося, що національні бібліотеки є надзвичайно важливими закладами культури, науки, освіти та потребують особливих законодавчих гарантій свого існування та подальшого розвитку. Серед важливих рекомендацій цього документа – необхідність встановити та зберегти особливий статус національних бібліотек як національних зібрань інтелектуального надбання країни, закріпити їхнє становище як центрів бібліографічної та інформаційної роботи та підвищення

кваліфікації бібліотекарів [6, с. 164–167]. Це потребує більшої уваги з боку держави та суспільства до розвитку бібліотек, забезпечення належного виконання їхньої місії та функцій.

Список використаних джерел

1. Про інформацію : Закон України станом на 1 груд. 2002 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2002. – 24 с.

2. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р., № 74/98-ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1998. – № 27/28. – Ст. 181. – С. 482–493.

3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січ. 2007 р., № 537-V // Відом. Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102. – С. 511–522.

4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 8 верес. 2011 р., № 3715-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 77. – Ст. 2841. – С. 14–17.

5. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 71. – Ст. 2672. – С. 64–80.

6. *Багрова И. Ю.* Правовое регулирование деятельности библиотек за рубежом: по материалам отеч. и иностр. лит-ры 1994–2000 гг. / И. Ю. Багрова // Правовые аспекты деятельности б-к : сб. науч. тр. – М., 2002. – С. 158–230.

7. *Вилегжаніна Т.* Бібліотечна послуга в сучасному суспільстві: визначення пріоритетів для гарант. держ. фінансування / Т. Вилегжаніна // Бібл. планета. – 2005. – № 3. – С. 4–6.

8. Всемирный саммит по информационному обществу «Тунисское обязательство» (Женева, 2003 – Тунис, 2005) [Электронный ресурс] / WSIS-05/TUNIS/DOC/7–R, 15.11.2005 : [пер. на рус.] // Библиотекведение. – 2006. – № 1. – С. 44–48. – Режим доступа: www.itu.int/wsls. – Загл. с экрана.

9. *Добко Т.* Двадцять років незалежності: інноваційний потенціал України / Т. Добко // Молода нація : альманах. – 2003. – № 3 – С. 276–279.

10. *Дубровіна Л. А.* Бібліотечна справа в Україні в ХХ ст. : монографія / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. – К. : [Б. в.], 2009. – 530 с.

11. Євтух О. Надбання і проблеми інформаційної епохи / О. Євтух // Вісн. НАН України. – 2004. – № 8. – С. 7–13.

12. Захарова Г. МАРС: реальний результат віртуального договору / Г. Захарова // Бібліотечны свет. – 2007. – № 2. – С. 8–10.

13. Кобзаренко А. 45 років працюємо заради дитини / А. Кобзаренко // Світ дит. б-к. – 2012. – № 1. – С. 2–3.

14. Компендиум передової практики в області поощрення розвитку, ґрунованого на знаннях / ООН ; Європ. економ. комісія. – Нью-Йорк ; Женева : ООН, 2008. – 70 с.

15. Скоробогатов В. М. Справочно-бібліографічне обслуговування на етапі перестройки. Діалог професіоналов-2 / В. М. Скоробогатов, Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2007. – № 9. – С. 37–44.

16. Торхауг Й. Успехи и неудачи цифровых (электронных) библиотечных сервисов: десятилетний опыт Дании / Й. Торхауг, Э. Йепсен // Науч. и техн. б-ки. – 2012. – № 4. – С. 38–52.

17. Тунисская программа для информационного общества / WSIS-05/TUNIS/DOC/6 (Rev.1)-R, 15.11.2005 : [пер. на рус.] // Библиотековедение. – 2006. – № 1. – С. 48.